

Liber III

I (Jn 3,1-3)

Byl člověk z[e strany] farizeů, jménem Nikodém, přední mezi Židy. „Farizeus“ se překládá jako „oddělený“; farizeové jsou [tedy] „oddělení“. Jejich směr se totiž oddělil od ostatních Židů, to jest od zákoníků a saduceů. A jenom farizeové věřili ve zmrtvýchvstání a neshodovali se v tom s ostatními. Nikodém se překládá jakožto „vítězství lidu“, nebo „vítězný lid“, a skýtá tak předobraz všech z židovského národa, kdo uvěřili. Neboť každý, kdo věří v Krista, přemáhá svět. *Přední mezi židy* znamená jeden z židovských knížat, vyučený v liteře zákona, Izraelský učitel.

Ten k němu přišel v noci. Podle Augustina můžeme Nikodéma učinit předobrazem katechumenů. I katechumeni totiž, to jsou ti, kdo byli poučeni ve víře, ale ještě nebyli pokřtěni ani nasyceni tělem a krví Páně, a pouhou vírou přicházejí ke Kristu, neznajíce zatím moc křtu, který ještě nepřijali a [tak k němu] přicházejí jakoby v noci, bez zkušenosti se svátostmi. Podle Řehoře Theologa se Nikodém chápe jako noční učedník a je jako ti, kteří již úplně uvěřili v Krista a není jim skryto nic z plnosti všeobecné víry, nemají však světlo dokonalých skutků, neboť se obávají útoku a zášti svých tělesných myšlenek a [svého tělesného] jednání – jako nevěřících Židů, ve víře se těší z obcování s Kristem, avšak nemají důvěru v dobré skutky. Proto praví evangelista: *Ten k němu přišel v noci.*

A řekl mu: Rabbi, víme, že jsi přišel jako učitel od Boha; nikdo totiž nemůže konat tato znamení, jež ty konáš, jestliže by s ním nebyl Bůh. Z této řeči, kterou zavádí Nikodém s Kristem, vysvítá, že byl – totiž Nikodém – jedním z těch, kteří uvěřil nedávno před tím, v den Paschy a o kterých se říká: Kdo byli v Jeruzalémě o svátečních dni, mnozí uvěřili v jeho jméno, když viděli znamení, jež činil.“ A k tomu se také vztahuje to, co řekl: *nikdo nemůže činit takhle znamení, jaká ty činíš, jestliže by Bůh nebyl s ním.*

Ježíš odpověděl a řekl mu: Amen, amen, pravím ti, jestliže by se kdo nenarodil znova, nemůže uzříť království boží. Je [zajímavá] otázka, proč Ježíš v[e své] odpovědi hovoří k Nikodémovi o druhém zrození, jež je z ducha, když on se na to zjevně netáže. Na to je třeba odpovědět: Poněvadž Pán viděl, že uvěřil spolu s ostatními, kteří viděli jeho znamení, a že se všichni domnívají, že jim postačí víra bez duchovního znovuzrození mocí svátosti, hned je začal učit o zrození z ducha. [To je] jako by mu otevřeně řekl: Nestačí ti pouze uvěřit ve mne, pokud nepřijmeš svátost křtu a nepoznáš duchovní moc znovuzrození.

Všimněme si, že v řeckých rukopisech stojí ANΘΘEN, zatímco v latinských čteme „znova“, takže smysl by byl: Jestliže se kdo nenarodí ANΘΘEN, to jest shůry, kterým nahradíme ono „znova“, což se i snáze pochopí, neboť to odpovídá dvojímu zrození – pozemskému a nebeskému. Vždyť apoštol praví: „První člověk ze země zemský, druhý z nebe nebeský.“ Je tedy dvojitý zrod, jak praví Augustin, z nichž jeden je ze země, druhý z nebes, tedy shůry; jeden z rodičů podle těla, jeden z Krista a církve podle ducha; jeden napodobující zvířecí říši [, jenž] skrze hřích [směřuje] k smrti, druhý jakožto obraz nebeské síly[, jenž] skrze milost [směřuje] do života; jeden protipřirozený, spočívající v rozkoši, druhý přirozený, jenž léčí a osvobozuje z rozkoše. Řehoř theolog uvádí čtyři přirozenosti, kterým se náš Pán Ježíš Kristus ráčil podrobit pro spásu přirozenosti lidské. První z nich je ten zrod, jímž se celé pokolení lidské rodí z nicoty a o němž se píše: I učinil Bůh člověka k obrazu a podobnosti svému.“ Druhý je onen zrod, který se řídí lidskou žádostí obojího pohlaví, jako u některých zvířat, o nichž Písmo praví: „učinil je samce a samici.“, a pomocí nějž se lidský rod nekonečně množí pozemským způsobem. Třetí je podle ducha a o tom Pán říká: *pokud se člověk nenarodí znova*; tímto zrozením se počíná lidská přirozenost navracet k původnímu svému domovu, odkud padla. Čtvrtý je při všeobecném zmrtvýchvstání, kdy se obrodí současně celá naše přirozenost, chycená [do pout] smrti a přerodí do věčného života. První je přirozený, druhý důsledkem hříchu, třetí z Vykupitelovy milosti, čtvrtý současně přirozený i z milosti; lidská přirozenost totiž má v sobě schopnost povstat z mrtvých, poněvadž věčná smrt je přímo její protivou. Čím ke zmrtvýchvstání přispívá přirozenost a čím milost, se řeší jinde.

Nemůže uvidět království boží. Království boží má vícery smysl. Královstvím božím je církev věrných, o které se píše: „Království boží je uprostřed vás.“ Království boží [je také] veškeré tělesné a duchovní stvoření. Království božím [jsou i] nebeské mocnosti a duše spravedlivých. Božím královstvím je i Boží syn, jenž „se mocně rozepíná z jednoho konce na druhý a vše harmonicky pořádá.“ Království boží je i vidina pravdy. A když tedy říká *Nemůže uvidět království boží*, není nevhodné chápat to takto: Nemůže poznat mne, jenž jsem královstvím Otce; nejsem jen králem toho všeho, ale i samotným královstvím a vším. A správně se [také] jako království boží nazývá a chápe vidina pravdy.

II (Jn 3,4-7)

Říká mu Nikodém: Jak se může člověk narodit, když je stařec? Což může podruhé vejít do útroby své matky a narodit se? Pochopil [to] tělesně, neboť zatím byl zrozen pouze tělesně, a tedy podle tělesného [poznání] odpověděl, ježto se ještě nezrodil ze svátosti křtu a z ducha. Ale přesto odpověděl pravdivě, neboť podle těla se nikdo nemůže narodit podruhé, jako se ani nikdo nemůže zrodit dvakrát duchovně. Jako se zcela a najednou narodí člověk tělesný z těla, tak se také zcela a najednou narodí člověk duchovní z ducha. Jednou a úplně přijatou svátost křtu totiž nikdo nemůže opakovat.

Ježíš [mu] odpověděl: Amen, amen pravím tobě: jestliže se kdo nenarodí z vody a z ducha, nemůže vejít do království božího. Předtím řekl: *Nemůže vidět království boží*; teď ale ve změně významu: *Nemůže vejít do království božího.* A tím je dáno, že uzřít království boží a vejít do něj nejsou dvě různé věci, ale totéž. Kdo zřít království boží, vchází [do něj]; a kdo [do něj] vchází, ten [ho] vidí. Vidět znamená vstoupit a vstoupit znamená vidět, tedy poznávat pravdu. *Nenarodí-li se kdo z vody a z ducha* - to znamená z viditelné[ho znamení] svátosti a skrze pochopení neviditelného. Jako by otevřeně řekl: Jestliže někdo nepřijme viditelné znamení křtu a zároveň i ducha – to jest pochopení tohoto znamení; nemůže vejít do království božího. Dá se to chápat i takto: z *vody* – to znamená viditelnou svátostí, a ze *Svatého ducha*.

Klade se otázka, z jakého důvodu ustanovil Pán viditelnou svátost křtu ve vodě, protože se jeví [zřejmé], že samotné duchovní naučení [přijaté] vírou stačí k obrození člověka v duchu. Ale je třeba říci i toto: Ježto se člověk skládá z viditelného těla a neviditelné duše, bylo nezbytné viditelné znamení na očistění viditelného těla, stejně jako je nezbytné neviditelné učení víry k posvěcení neviditelné duše. Jakkoli se zdá, že viditelná svátost křtu tělu v tomto životě nijak nepřispěje, způsobí při budoucím vzkříšení, že se ze smrtelného stane nesmrtelné, z porušitelného neporušitelné, i vše ostatní, co náleží ke slávě budoucího vzkříšení. Avšak i v přítomném životě posvěcuje těla věřících moc svátosti, protože se stávají chrámem božím podle slov apoštola: „nevíte, že jsou vaše těla chrámem svatého ducha?“ Ale kdo chce v plnosti poznat moc křtu, ať si to přečte u svatého Dionýsia Areopagity v knize O církevní hierarchii.

[Text] pokračuje: *Co se narodilo z těla, je tělo; a co se narodilo z ducha, je duch.* [To zde] připomíná dvojí zrod, z těla a z ducha. *Co se narodilo z těla*, to jest, z prvotního člověka tělesnou poslušností a dědictvím, *je tělo*; tedy je tělesné. Poznamenejme, že na tomto místě, neznamená jméno tělo, pouze samotné tělo, ale celého tělesného člověka. Rovněž tělesná duše se často označuje jako tělo, proto [říká] apoštol: „Tělo má tužby protikladné duchu a duch zase opačné. Je však třeba vědět, že podobně jako se celý tělesný člověk, s duší i tělem, nazývá tělem, podobně se i celý duchovní člověk, s tělem, duší, [nazývá] duchem, neboť lidé, kteří se rodí v Kristu skrze ducha svatého, se sjednocují tělem i duší přímo s tímto duchem. Z toho vyvozujeme, že svátost křtu předznačuje budoucí proměnu těla v ducha.

Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se zrodit znovu. [Je to] jako by řekl: Nepodivuj se tomu, že se člověk rodí znovu z ducha.

III (Jn 3,8)

Duch vane, kam chce. Kde chce Duch svatý uplatnit moc svého posvěcení, tam zavane a tam také vykoná své posvěcující dílo. Z toho je zřejmé, že víra, jíž věříme v Krista i svátost, skrze niž jsme znovuzrozeni, jsou dary Svatého ducha, jenž *dchne kam chce*; tedy působí v těch, ve kterých chce působit, a udílí každému, nakolik chce.

A slyšíš jeho hlas. O hlase Ducha svatého stačí uvést slova svatého Augustina. On říká: Ducha nikdo nevidí. Jakkpak slyšíme hlas ducha? Zní žal, hlas však je to ducha. Zní evangelium, hlas je to ducha. Zní boží slovo, i to je hlasem ducha. **Jeho hlas slyšíš, ale nevíš, odkud vychází a kam směřuje.** Pokud se i ty zrodíš z ducha, budeš jako on. Kdo se doposud nezrodil z ducha, nepozná, odkud přicházíš a kam se ubíráš. To jsou jeho slova, a dodává: **Tak je to s každým, kdo se narodil z ducha.** Tolik slova Augustinova. A hlasem ducha, je Kristův hlas, který slyšel Nikodém. Ale protože on ještě nebyl zrozen z ducha, nepoznal, odkud přichází duch a kam spěje, jakkoli slyšel jeho hlas. Bylo mu řečeno: *...ale nevíš odkud pochází a kam se ubírá*, poněvadž dosud nejsi zrozen z Ducha. Proto i když slyšíš můj hlas, když mluvím o Duchu, nevíš, odkud onen Duch pochází, to jest, proč chce dát ze sebe v duchu zrod člověku ani k jaké dokonalosti přivádí toho, jenž se z něho rodí. Neboť kdo se z něho zrodí, sjednotí se s ním. A čím je Duch svatý přirozeně, tím činí zrodivšího se z něj skrze milost.

Tak je to s každým, kdo se narodil z ducha. Ale ne tak jako ty, Nikodéme, který ses dosud nezrodil z Ducha a nevíš, odkud Duch pochází a kam vede jeho cesta, i když slyšíš jeho hlas! Každý, kdo se rodí z Ducha a slyší jeho hlas, ví, odkud vzešel onen Duch a kam se ubírá, to jest, chápe, proč naplňuje ty, které chce, a k jakému cíli je vede. Zdá se mi, že se to snáze pochopí, když se to, co Pán řekl, formuluje jako otázka; tedy **tak je to s každým, kdo se narodil z ducha**, by mělo smysl: *Duch vane, kam chce, a slyšíš jeho hlas, avšak nevíš, odkud přichází a kam směřuje*, protože ses dosud nezrodil z ducha. A *tak* [to má] *každý*? Jako by řekl: To se domníváš, že každý, kdo se rodí z ducha, aby slyšel jeho hlas, neví [přesto] odkud pochází a kam se ubírá? To si nemysli. Jestliže se zrodíš z ducha, nejen uslyšíš jeho hlas, ale i poznáš, odkud vychází a kam se ubírá. Vychází od Otce skrze syna – jak se píše jinde: „jehož pošle Otec ve jménu mém“ - aby se z něho zrodili věřící v Krista. Vrací se pak k Otci skrze téhož Syna, veda tam i zrodivší se z něho.

IV (Jn 3,9-12)

Odvětil Nikodém a řekl mu: Jak se to může stát? Dosud ještě váhá ten, který četl text zákona, jeho duch mu však vůbec nebyl znám. Nevěděl, co praví apoštol: „Litera zabíjí, duch však dává život.“ Zákon [pouze] přečtený a nepochopený zabíjí, avšak přečtený a pochopený oživuje. Proto Nikodém nemohl spatřit, co Pán říkal o zrodu z ducha. Neobeznámen s duchem nebeského učení, [které] vyvrací židovskou zpupnost, jež tvrdí, že není jiný text nad text zákona, v němž se šíří vůně nebeských tajemství. A proto Pán Nikodéma kárá.

A evangelista praví: *Ježíš odpověděl a řekl mu: Ty jsi učitel v Izraeli a nevíš to? A je potřeba poznamenat, že to Ty jsi učitel v Izraeli... neřekl Pán útočně, ale aby potlačil pýchu, jež nezná nic než literu a tělesný zrod. Amen, amen, říkám ti, že mluvíme [o tom], co víme a dosvědčujeme, co jsme viděli, a vy naše svědectví nepřijímáte.* Jak by otevřeně řekl: „Ty si, žide pyšný a moci božího slova neznalý, myslíš, že říkám něco, co nevíme, nebo dosvědčujeme něco, co jsme neviděli? Tak tomu není. Mluvíme [o tom], co víme. Moudrost ví, co říká, a viděla [to], o čem svědčí. Je to totiž moudrost, která neklame a nemůže být oklamána. Je to zrak, jenž viděl vše, než to vzniklo a je podstatou toho, co je vidět. A jeho svědectví je pravé, protože sám je pravdou. Všechno, co pochází z pravdy je vpravdě nutné. A on sám, Pán je mluvou Otce, řečí Otce i slovem Otce. O této řeči prorok praví: „Rychle běží jeho řeč.“ A on sám o sobě praví: „Řeč, kterou jsem k vám pronesl, nepochází ode mne, ale Otce, jenž mě poslal [tak mluvit]. Nahlédni sílu slov: *Mluvíme [o tom], co víme*, neboť sám je znalost i mluva: a *dosvědčujeme, co jsme viděli*, neboť sám je zrak i pravé svědectví. A že to říká v množném čísle, naznačuje tajemství svaté trojice. A *vy naše svědectví*

nepřijímáte., neboť v nás nevěříte ani nedokážete pochopit, čemu učíme – ještě jste se nezrodili z ducha.

Promluvil-li jsem k vám pozemsky – nebo, jak je to v řečtině *mluvil-li jsem* --- a nevěříte, jak uvěříte, jestliže vám povím nebeské? Nikodém se tázal: *Jak se to může stát*, považuje zrození z ducha za nemožné. Ale od Pána slyší: *Promluvil-li jsem k vám pozemsky*. Nuže, otázka je, proč, když se na předchozích výrocih nezdá být nic pozemského – vždyť mluvil naprosto duchovně, a učil duchovnímu zrodu z ducha – proč nyní říká: *Promluvil-li jsem k vám pozemsky*? Třeba je říci, že se to nevztahuje k tomu, co bylo dříve řečeno, ale k tomu, co řekl předtím v den paschy židům žádajícím znamení: „Rozbijte tento chrám, a za tři dny ho vzdělám.“ Takže říká: Jestliže jsem o něco dříve vám pověděl o zkáze mého dosud pozemského těla, a neuvěřili jste, jak uvěříte, povím-li vám nebeské, to jest o duchovním zrodu z ducha svatého, který je nebeský a božský? Jestliže jste neuvěřili v zmar mého pozemského těla v umučení a jeho zmrtvýchvstání třetí den, proč po mně žádáte, abych vám odkryl mystérium duchovního zrodu, kterému nemůžete uvěřit, protože jste se ještě nezrodili z ducha? Ale přesto povím nebeské [věci], i když jim nedokážete porozumět.

V (Jn 3,13-15)

Nikdo nevystoupil na nebe, nežli ten, jenž sestoupil s nebe; syn boží, který je v nebi. „Vystoupil“ je nejasné co do času¹, zda [náleží] minulosti nebo přítomnosti. V řečtině však není [této] dvojznačnosti – jde o minulost. K [zjištění významu, jenž přísluší] tomuto výroku, se tážeme, o jaký sestup a výstup syna člověka se jedná; co je to nebe, do něhož vystoupil, z něhož sestoupil, a v němž vždy zůstává. Ale nenechme se množstvím významů odradit od toho, abychom hned řekli, co je nejochvěvnější. Ve svatém Písmu se nebeský Otec často nazývá jako „nebesa“. Často čteme v evangeliu, že Pán vzhlédl k nebi, což jest k Otcí. Není věrohodné, že by pozdvihal oči k tomu to hvězdnému, tělesnému, [nás] obepínajícímu smrtelnému nebi. Pozdvihal oči k Otcí, což bezpochyby tak chápali i ti, kdo na něho hleděli a věřili, že byl stále s Otcem, k němuž se utíkal. To, co říká [slovy]: *Nikdo nevystoupil na nebe, nežli ten, jenž sestoupil s nebe; syn boží, který je v nebi*, vykládá případně slovy: Nikdo nevystoupil k Otcí, než kdo od Otce sestoupil; syn člověka, který je v Otcí.

A jaký je ten sestup a vzestup také jinde jasně vyložil, když řekl: „Vyšel jsem od Otce a přišel na svět, a zase svět opouštím a odcházím k Otcí. Jeho odchod od Otce je vtělení do člověka a jeho výstup k Otcí je zbožštění člověka, kterého přijal a [jeho] vyvýšení v božství. Jen on sám sestoupil, neboť jen on sám se vtělil. Ale jestliže sestoupil sám [jediný], jaká je [to] naděje pro ty, kteří skrze něho vystupují – nyní skrze víru v naději, na konci skutečně skrze zření tváře [Boha], což říká Jan ve svém listě: „Víme, že jsme synové boží, dosud se [však] neukázalo, čím budeme. Až se to vyjeví, budeme mu podobni; uvidíme ho totiž [tak], jak je.“ Sestoupil tedy sám [jediný] i vystoupil sám [jediný], protože je [i] se všemi svými údy jediným Bohem, jediným Synem božím. A v něm jsou jedno všichni v něj věřící. Tedy jediný Kristus, tělo i s údy, vystoupil k Otcí.

VI (Jn 3,16-21)

Tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna. Zjevil původ lidské spásy - totiž [že je] z nebe, a odtud [pochází] pro všechny spása a obnovení lidské přirozenosti v duchu skrze jeho Jednorozeného. Otcova láska je příčinou lidské spásy; on natolik miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, to znamená - vydal ho na smrt, aby každý, kdo vzhlíží k jeho smrti, *nezahynul, ale měl věčný život*. Tážeme se však, jaký svět to Bůh miloval? Nemáme věřit, že Bůh miloval tento svět, to jest vesmír sestávající z nebe a země. Ten nevznikl kvůli sobě, ale kvůli vyššímu světu. To

¹ Tak jest, neboť latinské *ascendit*, je tvar náležející jak prezentu, tak perfektu. Novodobé překlady takřka ve všech jazycích, které znám, sice upřednostňují význam minulý – který i symetricky zapadá do Ježíšova výroku, nicméně v řečtině je perfektum, které je sice časem minulým, ale co do významu ne shodným s perfektem latinským, bližší tzv. latinskému *perfectum tantum*, které se obvykle překládává přítomným časem! - pozn.překl

onen vyšší svět, který stvořil k obrazu a podobnosti svému – to je lidskou přirozenost, miloval Otec tak, že za něj vydal [na smrt] svého Syna. A je třeba poznamenat, že svět, jež Otec miloval, tedy člověk, se nenazývá světem proto, že by sestával ze čtyř prvků, což shledáváme jen na nynějším pozemském člověku podle jeho těla, ale nazývá se "kosmos", neboť byl vzdělán a zkrášlen k obrazu a podobě boží, kterou nahlížíme pouze, anebo ponejvíce v duši. Řecký "kosmos" se totiž správně má překládat jako "ozdoba", nikoli svět.² A jaký tvor je tak zdobný, nežli ten, jenž byl stvořen ku podobě Tvůrce? Z tohoto důvodu tedy miloval Bůh svět a vydal za něj [na smrt] Syna, *aby žádný v něj věřící nezahynul*.

Bůh totiž neposlal svého syna na svět - to jest do lidské přirozenosti - aby soudil - to jest: zavrhl pro jeho hříchy - svět - totiž člověka - avšak aby byl skrze něj svět lidské přirozenosti spasen.

Kdo věří, není souzen; kdo však neuvěřil, je již odsouzen. Kdo totiž věří v božího syna, není souzen, neboť se mu odpouštějí veškeré hříchy, za něž by byl [jinak] souzen. [A] kdo nevěří, nad tím je soud již vykonán, neboť neuvěřil; a tak také má [stále přičteny] hříchy, za něž je souzen, protože nevěří, ani nechce odpustit své hříchy. Zde je dobré poznamenat, že každý soudí nebo nesoudí sám sebe. Nesoudí sebe ten, který považuje svá provinění za odpuštěná a [tak] nezůstává v něm [nic], co by bylo souzeno. Ovšem kdo nevěří, sám se soudí, neboť se udržuje v odsouzení hodném [postoji]. *Již je odsouzen.* „Již“ [se tu] říká, to jest v přítomnosti. A třebaže onen soud, jímž se odsuzuje k zavržení, je dosud v tomto životě skryt, bude zjeven v [životě] budoucím. A proč již jest odsouzen? *Protože neuvěřil ve jméno jednorozeného syna božího.* Soud – tedy věčné zatracení - není nic jiného, nežli nevěřit v božího syna, podobně jako blaženost a život není nic jiného, nežli věřit a poznávat božího syna, jak sám řekl: *To je život věčný, aby poznali tebe, pravého a jediného Boha, a [toho] jehož jsi poslal – Ježíše Krista.*

Následuje *Toto je totiž soud – že světlo přišlo na svět.* Kdyby nepřišlo na svět světlo, nebylo by soudu se světem, jak říká Pán: *Kdybych nebyl přišel a nemluvil k nim, neměli by hřích.* Tedy světlo, to jest vtělení božího slova, jeho učení, utrpení a zmrtvýchvstání, soudí svět. A kdo se chce přiblížit ke světlu, tedy k božímu synu, aby v něj uvěřil a poznal ho, není souzen. Kdo však v něj nevěří, ani jej nepoznává, zůstane ve svých temnostech, v nichž bude odsouzen a zavržen, nechtěje vystoupit ke světlu. *I zamilovali si lidé více temnotu než světlo.* Pěkně Pán říká „lidé“; to znamená [ti, kdo jsou] tělesní, bezbožní, nevěřící, nikoli duchovní – ti totiž překračují člověčenství a povznášejí se nad lidskou přirozenost skrze milost toho, jenž je osvěcuje. A proč si lidé zamilovali více temnotu než světlo hned uvádí, řka: *jejich skutky byly totiž špatné.* Co jsou to ty špatné skutky? Jistě tytéž: bezbožnost, nevěra a odpor ke světlu věčnosti; neochota [vůbec] na ně pohlédnout a snaha navěky zůstat v temnotách.

Neboť každý špatně jednající si oškliví světlo, a nechodí ke světlu, aby mu nebyly jeho skutky vytčeny. Proto se vyhýbá bezbožník světlu pravdy, aby nebyla odkryta jeho bezbožnost, jež v sobě zahrnuje všechny [další] špatné činy. Neboť jako zbožné poctivosti neschází nic z dobrých plodů, tak bezbožnosti nic ze zlých.³ *Avšak kdo činí správně, jde ke světlu, aby zjevilo jeho činy, že byly vykonány v Bohu.* A kdo je [ten], kdo činí správně, tedy kdo koná dobré skutky, jaké přikazuje pravda, nežli ten, kdo věří v Krista? A kdo jiný je ten, jenž přichází ke světlu, tedy ke Kristu a k jeho učení, aby byly vyjeveny jeho dobré skutky, jež vykonal v Bohu, nežli ten, kdo věří v Krista a zachovává jeho přikázání?

2 *ornatus...non mundus.* Autorova poznámka stran řečtiny je samozřejmě správná, řecký *kosmos* je vskutku *svět i ozdoba*; při převodu z latiny do dalšího jazyka, je však třeba upozornit, že i latinské *mundus* je podobně dvojnásobné - znamená jak *svět*, tak *čistý*. Západoslovanské *svět*, související se světlem tedy není úplně špatným překladem. Dále by se mohly uvést konotace jako "bílý den", "širý svět", apod. Mezi řeckou a latinskou metaforikou v pojmenovávání univerza vyvstává však nápadný rozdíl daný protikladem *rozmanité, barevné, ztvárněné* (kosmos) - *bílé, čiré, jednotné* (mundus). - pozn. překl.

3 *Ut enim pietas nullo bono opere caret, ita impietas nullo malo.* Jistě by bylo možné přeložit *pietas* tak, jako je v pozdější době až dodnes běžné, totiž *zbožnost*; přesto se mi zdá, že Eriugena ještě nebyl tolik vzdálen světu římské antiky (z četby Otců, latinských i řeckých ostatně mohutně čerpal), takže pro něj mohla mít *pietas* ještě svůj starší širší význam. - pozn. překl.

VII (Jn 3,22-23)

Poté přišel Ježíš se svými učedníky do judské země atd. Zřejmě Ježíš se svými učedníky nepřišel do Judska hned po disputaci s Nikodémem, jež se udála v Jeruzalémě, ale patrně se vrátil do Judska až po uplynutí určitého času, který strávil Galileji. V morálním smyslu znamená judská země srdce věřících. Judsko se totiž vykládá jako vyznání. Ovšem vyznání znamená dvojí. Je jednak vyznání hříchů, a také je možno vyznávat a vzdávat chválu Bohu.⁴ A v každém srdci, v němž sídlí toto dvojí vyznání – hříchů i chvály, tam zavítá Ježíš se svými učedníky, to jest učení a osvětlení a setrvávají tam a očistí je ode všech provinění. A to je [význam toho], co následuje: *A přebýval tam s nimi a křtil.* Dle doslovného významu přebýval Ježíš s učedníky nebo s židy, kteří v něj uvěřili v Judsku. Ono „*prebýval s nimi*“ není jednoznačné: zda [se tím míní] se svými učedníky, nebo s Židy, kteří v něj uvěřili, což je pravděpodobnější, nebo s oběma.

A křtil. Vzniká otázka, zda Kristus sám křtil, protože evangelista následně říká: "Jakkoli Ježíš nekřtil, ale jeho učedníci." K tomu má být [správně] řečeno, že nejprve pokřtil Kristus své učedníky, pak oni učedníci křtili věřící v Krista; někteří se však domnívají, že sám nepokřtil nikoho, ale že se říká, že křtil, ježto poručil svým učedníkům křtít.

A [text] pokračuje: Jan pak křtil v ΑΙΝΩΝ poblíž Salemu, neboť tam bylo mnoho vody. Jan Křtil v Jordánu do té doby, než začal Kristus v Judsku křtít své učedníky a [dále] křtít jejich prostřednictvím. Žák předchůdce totiž nemusel přerušovat mystérium svého předchůdcovství dříve, než ten, jehož byl předchůdcem počal zjevovat pravdu. Stín zůstával, dokud se všem nezjevilo světlo. V ΑΙΝΩΝ- to jest "ve vodě"; 'enos' totiž hebrejsky znamená voda.⁵ Proto následně dodává, aby jaksi vyjevil interpretaci [onoho] místa: *Neboť tam bylo mnoho vody.* Co se týče [místa] Saleim se uchovávají různá podání. Někteří ho chápou jako Jeruzalém, který není od Jordánu daleko. říkají totiž, že se původně totiž nazýval jednoduše Saleim, pak Ebussalem, neboť ho drželi Ebusejci, pak Jeruzalém, což je "chrám míru", protože se až na konec světa rozšířila slavná pověst, že v něm Šalamoun vybudoval vznešený chrám. Ovšem jiní, kterým bychom podle mého měli spíše věřit, nazývají Salemem sídlo ležící na druhé straně za Jordánem, tam, kde Jordán vtéká do asfaltového, čili dehtového moře, a tomu městu kdysi kraloval Melchisedek, a dodnes po něm trvají stopy. Poblíž něj křtil Jan, neboť tam bylo mnoho vody.

VIII (Jn 3,24)

Jan totiž ještě nebyl vsazen do žaláře. Neboť jakmile byl vsazen do žaláře, ihned přestal křtít a započal se křest Kristův. Je třeba vznést otázku, čím prospěl Janův křest těm, kdo jím byli pokřtěni. Nemůžeme věřit, že by byl udílel odpuštění nejen prvotního hříchu, ale i osobních přestoupení. Co tedy uděloval? Jistě mnoho. Jaký užitek mají ještě nepokřtění katechumeni z vyučování ve víře, tak také [prospíval] Janův křest jím pokřtěným, nežli podstoupili křest Kristův. Jan totiž kázal pokání a oznamoval Kristův křest a vybízel k poznání pravdy, jež se světu zjevila. A což dnes nedělají služebníci církve totéž? Nejprve vzdělávají ty, kdo přicházejí k víře, pak jim vytýkají hříchy a pak jim zaslibují ve křtu odpuštění všech hříchů, a tak je dovádějí k poznání a milování pravdy.

A dodáme na završení chvály [jeho] užitečnosti, kdy se dovršil Janův křest.⁶ Předchůdce totiž musil splnit úlohu svého předchůdcovství ve všem, a tak, jako předešel Krista narozením a v kázání, tak také ve křtu. Neboť jako jitřenka předchází východ slunce, tak předcházely Janova svátosti činy

4 Spíše bychom čekali jako druhý význam slova *confessio* *confessio fidei* – tedy že je možno vyznávat víru. Význam slov *confessio*, což je deverbativum od *deponentia confiteor*, od základového *fateor* je ve všech případech velmi široký. Eriugenou demonstrováný význam shledáváme např. v incipitu žalmu 110 nebo 137: *Confitebor tibi Domine ex toto corde meo* -pozn.překl.

5 To není zcela přesné: Jméno Ainón je odvozeno od 'Ajín, což je výraz pro oko, ale může znamenat také studnu. Slovo, od kterého zde Eriugena - mylně - etymologizuje, enóš, naproti tomu znamená "člověk". - pozn. překl

6 Věta dost temného významu, nejspíše je čtení spojky *quando*. Zřejmě je jí nutno chápat v kontextu věty následující. - pozn.překl.

Krista, a jako jitřenka zahání částečně stány, tak učení a mystérium předchůdcovo počalo zahánět temnoty celého světa. Proto, aby pravý křest Kristův nebyl světu zjeven náhle, předcházel [mu] křest náznakový, aby pravda zazářila tím vznešeněji a jasněji, jestliže se na ty, kdo dříve seděli v temnotách, usměje nejprve [její] předobraz.

Také je otázka, proč byl Kristus pokřtěn svým služebníkem.

Na to třeba odpovědět, že Kristus ráčil být pokřtěn od služebníka, aby uctil službu svého předchůdce a všem Židům i celému světu vyjevil, že je pravá. Pokud to ale byl jediný důvod, aby byl Pán pokřtěn od svého služebníka, proč nebyl od Jana pokřtěn jenom Kristus? [Vždyť] pokoření Páně [by] ⁷ stačilo k pochvale a potvrzení křtu služebníkova. Na to je třeba odpovědět, že kdyby byl pokřtěn od Jana toliko Kristus, zdálo by se, že křest Janův skýtá více nežli křest Kristův. Jediný křest, kterým byl pokřtěn Kristus, se [tak] mohl považovat za mnohem lepší, nežli křest, kterým byli pokřtěni mnozí, ať samotným Pánem nebo jeho učedníky. Aby se takto nesoudilo, byli Janem pokřtěni mnozí. Jestliže se však zeptáme, zda nějak samotnému Pánu prospělo, že byl pokřtěn svým předchůdcem, říkají někteří, ne beze smyslu, že Kristus vykonal Janovým křtem jisté posvěcení. Kristu ovšem křest nepřinesl nic. Je nám známo, že řečtí autoři tvrdí ve víře, že svátostí Janova křtu byla rozmnožena svatost Kristova lidství. Zdůvodňuje se to hlavně sestoupením ducha svatého v podobě holubice, když byl pokřtěn. Takže není divu, když evangelista praví: "Ježíš prospíval moudrostí, věkem i milostí u Boha i u lidí." Jaký je div, jestliže Kristus obdržel jisté posílení lidství z jeho křtu, konkrétně, zásluhou své pokory, v níž neopovrhl podstoupit křest [rukou] svého služebníka. Obdržel [takovou] milost, že z moci jeho křtu ti, kdo v něj věří, obdrží odpuštění veškerých provinění - počátečních i vlastních. Augustin přidává ještě jeden důvod, proč měl být pokřtěn Kristus svým služebníkem: Aby katechumenové, kteří po přijetí víry žijí čistě, nezpychli a nedomnívali se, že jim mystérium křtu nemůže přinést nic více, pokud žijí podle víry, jíž byli napojeni. Aby [tedy] v tomto nezbloudili a jejich aby nebyla marná námaha, chtěl jim Pán dáti příklad svým křtem, aby se nikdo z nich neodvážil vypínat [nad křest], když spatří, jak jejich Pán podstoupil křest [z rukou] svého služebníka. Jestliže Pán nepohrdl křtem [z rukou] svého služebníka, z jakého důvodu by oni nechtěli podstoupit křest?

IX (Jn 3,25-28)

Vznikla rozepře mezi Janovými učedníky a Židy o očišťování. Janovi učedníci, když viděli, že mnoho Židů uvěřilo v Krista a bylo pokřtěno jeho učedníky, jati závistí se vyptávali oněch [pokřtěných] Židů na *očišťování*, to jest na křest. Divili se totiž, že mohou křtít i jiní, než Jan a jeho učedníci, neboť se domnívali, že je Jan větší než Kristus, poněvadž viděli nedlouho předtím, jak byl právě Kristus od Jana v Jordáně křtěn.

A přišli k Janovi - snažice se obvinít Krista a jeho učedníky, jako by mu, [Janovi], křtěním činili bezpráví - a řekli mu: Rabbi, tan, jenž s tebou byl za Jordánem - který byl zjevně tvým učedníkem v době, kdy byl od tebe za Jordánem pokřtěn - a kterému jsi ty vydal svědectví, řka: "Hle beránek boží, hle ten, jenž snímá hřích světa - hle, ten křtí teď v Judsku [a] - čemuž se velice divíme - všichni chodí za ním. Chceme se tě tedy zeptat, co o tom případě soudíš.

Jan odpověděl a řekl jim: Člověk nedostane nic, pokud by mu to nebylo dáno z nebes. V některých řeckých kodexech čteme: ...pokud by mu to nebylo dáno shůry z nebes. V pokoře odpovídá služebník těm, kdo obviňují jeho pána, říká: Člověk nemůže dostat nic - jako by řekl: Považujete mě za většího než ten, jehož jsem předchůdcem; mýlíte se, protože v něho nevěříte a nevíte, co je a odkud přichází a mně máte za něco, čím nejsem. Abyste však zvěděli, co je on a co jsem já, slyšte mou odpověď: Člověk nemůže dostat nic. Já jsem člověk a ne Bůh, on je však Bůh i člověk. On je ten, o němž jsem vydal svědectví, řka: "Z jeho plnosti jsme všichni přijali" Jsem ovšem člověk. Já nic nečerpám ze sebe, nemám, co bych čerpal ze sebe.; cokoli jsem přijal, přijal jsem od něho. Domníváte se, že převyšuji lidskou přirozenost, protože jste slyšeli, že jsem se narodil díky

⁷ při konjekturální úpravě *suffecerat* na *sufficeret*

záračnému zásahu božské moci; narodil jsem se z rodičů pokročilého věku a jakoby mimo to, co je obvyklé v lidské přirozenosti. Nikoli. Jsem pouze člověk. Kdybyste věděli, co jsem, nevyvyšovali byste mě výše nad to, čím jsem; a kdybyste poznali, čím je on, vůbec byste mě s ním nesrovnávali. Já jsem člověk, on bůh; cokoli jsem dostal, dostal jsem od něho.

Přemoudrý Kristův předchůdce odděluje v sobě přirozenost od milosti, přičítaje sobě bytí lidské, smrtelné, hříšné, pozemské, odvozené od prvního pozemského člověka, se vším ostatním, co na sobě i na ostatních lidech spatřil ze slabosti, hříšnosti i pokuty lidské přirozenosti, a odlišuje od sebe samu milost, kterou nepřijal pro zásluhy, avšak z přemíry štědrosti toho, jehož byl předchůdcem. V člověku se [totiž] rozlišuje dvojí: dary a obdarování. Dary se vztahují k přirozenosti, obdarování [se týká] milosti. A jakkoli nic z toho není odjinud než od Boha - jak dí apoštol: "Ó člověče, co máš, co jsi nebyl přijal?", přesto Písmo obvykle připisuje dary přirozenosti jakoby člověku, obdarování však jedině Bohu. Bůh proto ustanovil a obdaroval přirozenost, aby ji ozdobil milostí. A to je to, co [se zde] říká: *Člověk - tedy lidská přirozenost - nemůže obdržet nic (z milosti), pokud mu to snad nebude dáno z nebe.* Na tomto místě uvedl Jan "dáno" místo "darováno", ale to často tak ve svatém Písmu bývá. Vždyť se dá zaměňovat "dar" a "obdarování". Tak se přirozené dary a obdarování z milosti zdají jakoby neoddělitelně splývat. Není totiž taková rozumná přirozená bytost, která by byla zcela zbavena obdarování milosti. *Pokud mu to snad nebude dáno z nebe. Z jakého nebe?* Totiž od Otce. Poslyš, co říká apoštol Jakub: "Každý nejlepší dar i každé dokonalé obdarování je shůry, sestupuje od Otce světla." A s těmito slovy se shoduje, co říká Jan: *Člověk nemůže obdržet nic, pokud mu to snad nebude dáno z nebe,* to je od Otce, který je původce veškerého dobrého, a jestli od Otce, tedy především skrze Syna, z jehož plnosti jsme všichni přijali.

I vy sami mi vydáváte svědectví - a to je to jediné, co u vás, kteří nejen nevěříte v toho, jenž mě poslal, ale ještě jeho křest považujete za bláznivinu, je pravé slovo, že mi vydáváte svědectví, že jsem řekl: *Já nejsem Kristus, ale byl jsem poslán před ním.* Slyšeli jste ode mne tato slova, když jsem o tom mluvil za Jordánem. Určitě jste [to] slyšeli, když říkáte: "*Ten, kdo byl s tebou za Jordánem [a] komu jsi vydal svědectví.*" A jestliže jste [to] slyšeli, proč přede mnou obviňujete toho, o němž jsem takové svědectví vydal, jako by mně na překážku mnohé křtil? Řekl jsem: Nejsem Kristus, ale prostý člověk nebyl jsem pomazán Otcem do plnosti ducha, on však byl a já jsem přijal z jeho plnosti. Ale protože jsem byl poslán před ním, byl jsem na svět poslán dříve a narodil se dříve než on. On [je] Bůh s Bohem Otcem přede všemi věky; já jsem člověk poslaný tělesně na konci věku [světa]⁸, před tím, než se v těle narodil on.

X (Jn 3,29-30)

Kdo má nevěstu, je ženich. Předchůdce tedy měl před sebou myšlenky svých žáků, kteří roznášeli takové věci o Kristu a jeho křtu. A oni slyšeli odpověď svého učitele, [ve které se vyjádřil] o sobě a svém křtu slovy: "Člověk nemůže obdržet nic"; takto se ponížil a pravdivě o sobě prohlásil, že je pozemský člověk. A [tu] se ho chtěli zeptat: "Jestli jsi pouze člověk a nemáš sám od sebe větší moci a milosti, nežli jakou jsi přijal od toho, který nyní křtí v Judsku, a říkáš, že jsi byl vyslán před ním, pověz, prosíme, co jsi - kromě [toho, že jsi] člověk, jak jsi mocný a jaké milosti jsi obdržel z nebe?" [A on] odpověděl: *Kdo má nevěstu, je ženich.* Kdo přišel pro [budoucí] církev, přišel, aby [v ní] měl nevěstu a tu si nyní začal povolávat z židovského národa, křtě mnoho Židů - to je ženich. Já však, jak jste uhádli, nejsem ženich ani nemám nevěstu, ale sám se čítám mezi nevěsty. A abyste věděli, co jsem a jakou milost mám od onoho ženicha, jenž má nevěstu, slyšte: [*Jsem*] *přítel ženichův.* Nejsem ženich, ale mám ženichovu velikou přízeň - jsem jeho přítelem.

Kdo stojí a slyší ho, raduje se. Já jsem ženichův přítel a stojím v jeho přízni. Setrávám v přátelství s ním, neodpadám [od něj]. On mě střeží, abych neodpadl. On mi uděluje [vytrvalost], abych neopustil jeho milost, leč stále stál a naslouchal - jemu a jeho učení, nejen vnějšně tělesným uchem,

⁸ Latina nemá tak jemné terminologické rozlišování sfér času jako řečtina a latinské *saeculum* musí tak zastat mnoho práce. Dovolil jsem si přidat význam, který je zde snad správnou konotací.

ale vnitřně sluchem srdce a ještě vnitřněji než uvnitř. Jeho hlas [je] jeho svědectví, jímž osvědčuje, že je boží syn a ženich církve. A protože slyším jeho mluvu, raduji se z *hlasu ženichova*. Jan mluví totiž o sobě, když říká: *Ženichův přítel, který stojí a slyší ho, se raduje z ženichova hlasu*, [a říká to], aby jeho učedníci jasně poznali, kdo byl on a kdo Kristus, v něhož dosud neuvěřili a nepřijali jeho křest. *Tak je má radost dovršena*. [Což je,] jako by řekl: V tom se dovršila moje radost, že jsem se stal ženichovým přítelem a stojím u něj v přízni, slyším ženichův hlas, jímž [si] nyní povolává v Judsku nevěstu ze židů a začíná sám kázat a křtít; vy, kteří v něj nevěříte, ho ještě neslyšíte.

A nedivte se, že křtí a všichni přicházejí k němu, aby uvěřili a byli pokřtěni, a že má více učedníků nežli já - *On musí růst, já se menšit*. Měl by růst ve vašich srdcích ten, jehož dosud pokládáte za pouhého člověka bez jakékoli moci; měl by růst, abyste ho poznali nejen jako pravého člověka, ale také jako pravého Boha rovného Otci. Ve vašich myslích by měl růst a já se menšit. Považujete mě za většího, nežli jsem, jeho zase za menšího, nežli je. Váš úsudek o mně se bude snižovat, o něm zvyšovat. Kdybyste poznali, dali byste se přesvědčit viditelnými znaky. Já budu sťat, on bude vyvýšen na kříž, abyste tak poznali, že *on musí vyrůst* nade vše v myslích dokonale v něj věřících *já se zase zmenšit*, aby mě nikdo nepovažoval, než za to, co jsem a [co jsem] od něho přijal. Totéž je naznačeno také tím, že on se narodil, když světlo počalo růst a temnoty se umenšovaly; já jsem se narodil tehdy, když světla počíná ubývat a rozšiřují se temnoty. Dá se tomu porozumět i jinak. Jan zobrazuje zákon, Kristus sám sebe, tedy pravdu. Když se na světě zjevila pravda, počal zákon - to jsou tělesné skutky - ustupovat. [To] poznáv tento předchůdce a prorok, ba víc než prorok, dí: *On musí růst, já se menšit*. On poroste ve světě, neboť je pravda a bude jasně poznán těmi, kde v něj věří a uvěří. Zákon, který zobrazuji, se umenší, jak poroste pravda.

XI (Jn, 3,31-33)

Kdo přišel shůry, je nade všechny. Opět se služebník vrací ke srovnání sebe a svého pána. *Kdo přišel shůry*, to jest, přišel od Otce na svět, aby svět spasil - *je nade všechny*. Nepřevyšuje jenom mne, svého služebníka a předchůdce, ale vpravdě všechny lidi, a nejen lidi, i všechny nebeské síly, vše, co je, i co není. A to ne podle lidství, leč podle božství. Je člověk, a více než člověk. Jeho božství nic nepředčí, neboť je vším.

Kdo je ze země, je zemí a mluví pozemsky. To říká o sobě. [Je to] jako by řekl: Já, jenž jsem ze země, to jest: narodil jsem se z pozemských rodičů, jímž bylo řečeno: "Jsi země a půjdeš do země.", tedy jsem právě z toho pozemského člověka, od něhož všichni pozemšťané odvozují [svůj] hřích a trest. A zemí jsem, protože jsem se ze země narodil, nepovažuji se za nic jiného. Mám-li co nad to, беру to z plnosti toho, před nímž jsem byl poslán [jako předchůdce]. *A mluvím pozemsky*, to jest, mluvím z křehkosti své lidské přirozenosti a vím, že by nebyla ničím, kdyby nedostala [svůj dar] shůry. A nedivme se, že Jan o sobě mluví jako o nějaké cizí osobě; to není bezdůvodné, protože na sobě demonstruje osobu pozemského člověka.

Ten, jenž přišel z nebe, je nade všechny. To opakuje jen to, co řekl o kousek výše: *Ten, jenž přišel shůry, je nade všechny*. Jsou to stejná slova, až na rozdíl mezi *shůry* - dříve a z *nebe* nyní. A co chce říci tím opakováním? Je snad něco jiného "přijít shůry" a přijít z nebe"? Kristus přišel shůry, přišel z nebe, proto je nade všechny a nade vše. Proto se má rozdíl mezi "přišel shůry" a "přišel z nebe" chápat tak, když se říká "přišel shůry" rozumíme tím vyvýšenost lidské přirozenosti před prohřešením prvního člověka a nepochybujeme, že Kristus přišel obdařen touto vznešeností. Kdyby se totiž odvozoval z člověka [až] po [prvním] hříchu, nebyl by bez hříchu. Protože však byl bez hříchu, správně je třeba věřit, že pocházel z člověka před [prvním] hříchem. Neboť náš pán Ježíš Kristus, tvůrce lidské přirozenosti a její spasitel, přijal [cosi] jak z prvního člověka před [jeho] hříchem, tak jakoby i z druhého člověka po [prvním] hříchu. Co přijal z člověka před [prvním] hříchem? Bezhríšnost, neboť taková byla předtím lidská přirozenost. Co přijal z člověka po [prvním] hříchu: Smrt za hřích i bez provinění se hříchem. Tedy co [se] říká předtím - *jenž přišel shůry* - se správně má chápat: jenž pochází z vyvýšené lidské přirozenosti stvořené k obrazu

božimu, před tím, než zhřešila. Takový původ nemá nikdo, jen on. Kolik totiž jen lidí přišlo na svět, pocházeli [všichni] z hříšného člověka; jen on sám posel z člověka bez hříchu. A stran toho, co se říká následně – *ten, jenž přišel z nebe, je nade všechny*, tam za slovem "nebe" rozumíme označení Otce, od něhož byl Kristus na svět poslán, jak sám říká: "Vyšel jsem od otce a přišel na svět. Máme tedy věřit, že syn boží je nade vše [vyvýšený] dvojím způsobem: za první tak, že stojí výše nade vším lidstvím, neboť pochází z lidství, ještě než zhřešilo; a za druhé tak, že výsostným božstvím, v němž je roven Otci, převyšuje vše stvoření.

A jeho svědectví nikdo nepřijímá. Jestliže nikdo nepřijímá jeho svědectví, proč přišel, a jaký užitek přinesl světu? Předchůdce Jan naplněn božskou prorockou milostí zřel ty, kteří uvěří v Krista a přijmou jeho svědectví, i ty, kteří v něj neuvěří a jeho svědectví odmítnou. To z těch, kteří nevěří ani neuvěří a sami sobě připravují záhubu, nikdo nepřijímá svědectví božího syna. Avšak z těch, kteří věří a uvěří, není nikdo takový, že by jeho svědectví nepřijímal, a nebyl tudíž spasen. Proto následuje: *Kdo jeho svědectví přijal, potvrdil, že je Bůh pravdomluvný. A co to znamená „potvrdil“?* To je, že ve svém srdci pevně uzavřel jakoby pod pečeti dokonalé víry, *že je Bůh pravdomluvný.* To se snáze pochopí, když se to čte v řeckém znění: *že Bůh je pravý*, což dává smysl: Kdo přijímá svědectví božího syna o sobě, že je synem božím a že ho Bůh poslal pro spásu světa, ten pevně věří, že Bůh je pravý, jenž o sobě – poněvadž je pravý Bůh a pravý boží syn, vydává svědectví.

XII (3,34-36)

Koho poslal Bůh, pronáší slova boží. Tento výrok se vztahuje výlučně na božího Syna, jenž, byv poslán od Otce, pronáší slova boží. A nebyli i proroci jím posláni? A což nebyli jím posláni i apoštolové a nepronášeli slova boží? Jak to, že se tedy pouze o Kristu praví: *Koho poslal Bůh, pronáší slova boží?* Zdá se totiž, že řekl: koho poslal Bůh, pronáší slova poslavšího ho Boha. Což činili i proroci i apoštolové. Co tedy velkého přísluší Kristu, co ostatní nemají? Poslyš dobře ta slova: *Koho poslal Bůh, -totiž otec - pronáší slova boží.* Protože i onen, který byl poslán, je Bůh, proto pronáší slova boží, takž smysl je: *Koho poslal Bůh, vpravdě je Bůh, a tím jsou i jeho slova slova boží.*

Slova synova, který vydává svědectví sám o sobě, jsou tedy slova boží. Slova proroků a apoštolů jsou slovy božími, protože promlouvali boží slova – hovořil v nich Svatý duch – ta slova však nepocházejí od nich, nejsou to slova jejich, ale slova pravého Boha. Slova Kristova pocházejí od něj a platí jakožto slova boží, protože je přirozeností Bůh, celý Bůh, celá moudrost, a je v něm plnost darů božích. Proto následuje: *Bůh neudílí ducha podle míry.* [Což je] jako by řekl: Bůh uděluje svého ducha lidem odměřeně, jak říká apoštol: „Některým je duchem dáno slovo moudrosti, jiným slovo vědění, a [jsou] ještě jiné typy darů. Čili podle míry se dostává daru ducha údům církve, což nakonec říká i apoštol: „to vše působí jeden duch, a udílí, jak chce jednomu každému.“ Ovšem Kristu, jenž je hlava církve, neudílí Bůh ducha podle míry, ale právě tak jako sám celý ze sebe vydal celistvého syna, tak také svému vtělenému synu dal veškerého svého ducha, ne rozděleně, ani po částech, ale všeobecně a absolutně.

Otec miluje syna a vše mu dal do rukou. [Zde se] uvádí důvod, proč ostatním lidem dává Bůh ducha podle míry, ale svému synu ne podle míry, ale úplně. Proč? Pro nic jiného, než že *otec miluje syna*, a proto mu svěřil veškerého ducha. *A vše mu dal do rukou.* Co všechno? Snad všechno, co bylo v něm stvořeno? „Na počátku učinil Bůh nebe a zemi“ A žalm [říká] : “Vše jsi v moudrosti učinil.“ Tedy to všechno, cop bylo učiněno v synu, dal Bůh do jeho rukou. A více: *Vše mu dal do rukou*, to je vše, co podstatně náleží otci, dal synu, když ho zrodil na věky sobě rovného.

Kdo věří v Syna, má život věčný. Proč? Protože Syn je věčný život, jak sám říká: „Já jsem pravda a život.“ Právem tedy, *kdo věří v Syna, má věčný život.* Jako by řekl: Kdo věří v Syna, má onoho Syna, a tím má život věčný, neboť onen Syn je věčný život. *Kdo však nevěří v Syna, život věčný neužítí.* [To je] výrok stejné formy: Kdo však Synu nevěří, neuvidí Syna, jenž je život.. *Ale hněv boží na něm spočívá.* Neříká: „přijde na něj hněv boží, ale *spočívá na něm.* A co je oním hněvem

božím? Nic jiného, než ono prokletí, jímž Bůh zlořečil hříchu prvního člověka, jenž přestoupil jeho příkaz, řka: „Prokleta [je] země pro tvé jednání.“ Následkem tohoto hněvu je smrt, porušení a všeobecná neznalost pravdy; a to vše na něm spočívá.

O tomto hněvu říká apoštol: „Byli jste kdysi synové hněvu jako ostatní“ Hněvem božím můžeme rozumět prvotní hřích, neboť onen hřích svolal na lidskou přirozenost hněv boží. A toto původní provinění spočívá na těch, kteří nechtějí uvěřit v toho, kdo pro ně zemřel.